

הקפיטליזם הורג את כדור הארץ. הגיע הזמן למרוד

יש מיתוס על בני האדם שסותר את כל הראיות - והוא שבראש ובראשונה תמיד נדאג להישרדות שלנו. זה נכון למינים אחרים. כשאיום מתקרב, כמו למשל החורף, הם משקיעים משאבים גדולים יותר כדי להימנע או להתכונן אליו: נודדים למקום אחר או נכנסים לשנת חורף, לדוגמה. בני האדם עשויים מחומר אחר

כשאנחנו מתמודדים עם איום קרב או קבוע, כמו קריסה אקלימית או אקולוגית, נדמה שאנחנו יוצאים מגדרנו כדי לפגוע בסיכויי ההישרדות שלנו. אנחנו משכנעים את עצמנו שזה לא באמת כל כך חמור, או אפילו שזה בכלל לא קורה. אנחנו הורסים בלי הבחנה, קונים מכוניות מזהמות יותר, טסים לכל העולם, שורפים את הכול.

בעומק התודעה שלנו יש קול שלוחש, "אם זה באמת היה כל כך חמור, מישהו היה עוצר אותנו". ואם בכל זאת אנחנו מתייחסים לכל הסוגיות הללו, אנחנו עושים את זה בדרך קטנונית, כדי לצאת ידי חובה, בפעולות זניחות ביחס לסיכון. בתגובה שלנו למה שאנחנו יודעים, בלתי אפשרי להבחין באותו אינסטינקט הישרדות.

זה מה שאנחנו יודעים. אנחנו יודעים שהחיים שלנו תלויים לחלוטין במערכות אקולוגיות מורכבות: האטמוספירה, זרמי האוקיינוס, האדמה, רשת החיים של כדור הארץ. אנשים שחוקרים מערכות מורכבות גילו שהן מתנהגות בצורה עקבית. לא משנה אם המערכת היא רשת בנקאות, מדינה, יער גשם או קרחון באנטארטיקה; ההתנהגות של המערכת מצייתת לכללים מתמטיים מסוימים. בתנאים נורמליים המערכת מפקחת על עצמה ושומרת על שיווי משקל. היא יכולה לספוג לחץ עד נקודה מסוימת. אבל אז היא פתאום מתהפכת. היא עוברת נקודת מפנה, ואז נופלת לשיווי משקל חדש, שלרוב בלתי אפשרי להשיב לאחור.

הציוויליזציה האנושית תלויה במצבי שיווי המשקל הנוכחיים. אבל בכל העולם מערכות חיוניות מתקרבות לנקודות המפנה שלהן. אם אחת מהן תתמוטט, היא תגרור איתה את האחרות, מה שיביא

לשרשרת של אירועי כאוס שידועה כקריסת מערכות סביבתיות (systemic environmental collapse). זה מה שקרה באירועי הכחדה המונית קודמים.

כשהסוואנה הופכת למדבר

להלן אחת מהדרכים הרבות שבהן זה יכול לקרות. רצועה של סוואנה בשם סראדו (Cerrado) עוברת במרכז ברזיל. הצמחייה שלה תלויה בהיווצרות טל, שתלוי בכך שעצים בעלי שורשים עמוקים ימשכו מים מהקרקע, ואז ישחררו אותם לאוויר באמצעות עליהם. אבל בשנים האחרונות חלקים עצומים בסראדו בוראו כדי לשתול יבולים - בעיקר סויה כדי להאכיל את התרנגולות והחזירים של העולם. כשהעצים נכרתים האוויר נהייה יבש יותר. המשמעות היא שצמחים קטנים יותר מתים, מה שגורם לכך שפחות מים נכנסים לסירקולציה. בשילוב עם ההתחממות הגלובלית, מזהירים מדענים, מעגל האימים הזה עלול - בהקדם ובפתאומיות - להפוך את המערכת כולה למדבר.

רצועת הסראדו היא המקור של כמה מהנהרות הגדולים ביותר בדרום אמריקה, כולל אלו שזורמים מצפון לאגן האמזונס. כשיש פחות מים בנהרות, זה מחריף את הלחץ המופעל על יערות הגשם. אלו נפגעים משילוב קטלני של כריתות, שריפות והתחממות, והם כבר קרובים לקריסה מערכתית. הסראדו ויער הגשם מייצרים ביחד תופעה שנקראת "נהרות מעופפים" - זרמים של אוויר רטוב, שמפיצים גשם ברחבי העולם ועוזרים להניע את הסירקולציה הגלובלית: תנועת זרמי האוויר והאוקיינוסים.

הסירקולציה הגלובלית כבר במצב פגיע. לדוגמה, מערכת התנועות המעגליות ששמה הרשמי הוא Atlantic Meridional Overturning Circulation - AMOC - אשר מעבירה חום מהאזורים הטרופיים לכיוון הקטבים, משובשת בשל הינמסות הקרח הארקטי, והחלה להיחלש. בלעדיה, בבריטניה יהיה אקלים דומה לזה שבסיביר.

ל-AMOC יש שני מצבי שיווי משקל: on ו-off. כמעט 12,000 שנה היא במצב on, אחרי תקופה אקלימית הרסנית בת אלפי שנים שנקראת "יונגר דרייס" (Younger Dryas), שגרמה לסחרור גלובלי של שינוי סביבתי. כל מה שאנחנו מכירים ואוהבים תלוי בכך ש-AMOC תישאר במצב on.

לא משנה איזו מערכת מורכבת נחקרת, יש דרך לדעת אם היא מתקרבת לנקודת מפנה. הפלטים (outputs) שלה מתחילים להשתגע. ככל שהיא קרובה יותר לסף קריטי, כך התנודות נהיות יותר פרועות. השנה ראינו תנודות גלובליות עצומות, כיוון שהמערכות של כדור הארץ מתחילות לקרוס. כיפות החום (heat domes) - תופעה אטמוספרית שבה אוויר חם נלכד מתחת לרמה ברומטרית ושוקע אל פני השטח - בחופה המערבי של צפון אמריקה; השריפות העצומות שם, בסיביר וברחבי המזרח התיכון; השיטפונות הקטלניים בגרמניה, בלגיה, סין, סיירה לאון - אלו סימנים שבקוד מורס אקלימי משמעותם "הצילו!".

לחם-בננה ושעשועים

הייתם מצפים ממין אינטליגנטי שייגיב לסימנים הללו בצורה מהירה ומקיפה, על ידי שינוי רדיקלי של מערכת היחסים שלו עם העולם החי. אבל אנחנו לא עובדים ככה. האינטליגנציה העצומה שלנו, המודעות המפותחת שלנו שבעבר לקחה אותנו כה רחוק, עובדות עתה נגדנו.

מחקר של ארגון הסביבה "אלברט" גילה שהמילה "עוגה" נאמרה פי 10 יותר פעמים מאשר "שינוי האקלים" בתוכניות טלוויזיה בבריטניה ב-2020. "ביצה עלומה" קיבלה פי שניים יותר אזכורים מאשר "מגוון ביולוגי". "לחם-בננה" ניצח "אנרגיית רוח" ו"אנרגיית שמש" ביחד.

אני מודע לכך שהתקשורת היא לא החברה, ושלערוצי טלוויזיה יש אינטרס לקדם לחם-בננה ושעשועים. אפשר לדון בשאלה אם התקשורת משקפת או מייצרת העדפה לעוגה על פני אקלים. אבל אני חושד שמכל הדרכים שבהן אנחנו יכולים למדוד את ההתקדמות שלנו במניעת קריסת מערכות אקולוגיות - היחס הזה של עוגה-אקלים הוא המדד המכריע.

היחס הנוכחי משקף מחויבות עמוקה לחוסר רלוונטיות אל מול קטסטרופה גלובלית. תפתחו כל תחנת רדיו בכל שעה ביום, ותוכלו לשמוע את הסחת הדעת המוטרפת בשיאה. בזמן שבכל העולם השריפות משתוללות, ההצפות סוחפות מכוניות מהרחובות והיבולים מתייבשים, תשמעו דיון סוער בשאלה אם לשבת או לעמוד בזמן שאתם מושכים את הגרביים שלכם למעלה, או דיון על מגשי שרקוטרי לכלבים. אני לא ממציא את הדוגמאות הללו: נתקלתי בהן כשזפזפתי בין הערוצים בימים של אסונות אקלימיים.

אם אסטרואיד היה בדרכו להתנגש בכדור הארץ, והיינו מפעילים את הרדיו, קרוב לוודאי שהיינו שומעים: "אז הנושא הלוהט של היום - מה הדבר הכי מצחיק שקרה לך בזמן שאכלת שווארמה?" כך העולם ייגמר, לא בבום - אלא בפטופטי סרק.

כשאנחנו מתעמתים עם משבר חסר תקדים, המוחות שלנו מתמלאים בקשקושים תובעניים. הפיכת החיים הציבוריים לטריוויאליים מייצרת לופ: זה נהייה בלתי אפשרי מבחינה חברתית לדבר על שום דבר אחר. אני לא מציע שנדבר רק על הקטסטרופה שמאימת עלינו. אני לא נגד פטפוטים. אני כן מתנגד לכך שהכול הופך לפטפוטים.

וזה לא קורה רק בערוצים שמוקדשים למוזיקה ולבידור. רוב החדשות הפוליטיות בימינו הן לא יותר מרכילות חצר: מי בפנים, מי בחוץ, מי אמר מה. הן נמנעות ממה שקורה מתחת לפני השטח: הכסף האפל, השחיתות, בריחת הכוח מהסֶפֶרָה הדמוקרטית.

אני בטוח שלא מדובר במזימה מכוונת. אני לא חושב שמישהו, כשמציבים אותו בפני האפשרות של קריסת מערכות אקולוגיות, אומר לעצמו: "מהר! בואו נשנה את נושא השיחה למגשי שרקוטרי לכלבים!". זה עובד ברמה הרבה יותר עמוקה. זה רפלקס של התת-מודע שאומר לנו על עצמנו יותר מאשר שהפעולות המודעות שלנו עושות. הקשקשת ברדיו נשמעת כמו סימנים רחוקים מכוכב גוסס.

לנקב את השכבה הנוצצת של הסחת הדעת

יש כמה מינים של חרקים שעירי כנף שההישרדות שלהם תלויה בשבירת מתח פני המים של הנהר. הנקבה דוחפת דרכם - לא עניין פשוט ליצור כל כך קטן ועדין - ואז שוחה במורד הזרם כדי להטיל את ביציה על גדת הנהר. אם היא לא מצליחה לחדור את פני המים, היא לא יכולה להשלים את מעגל החיים, וצאצאיה מתים איתה.

זה גם הסיפור האנושי. אם לא נצליח לנקב את השכבה הנוצצת של הסחת הדעת ולעסוק במה שנמצא מתחתיה, לא נצליח להבטיח את ההישרדות של ילדינו, או אפילו של המין שלנו. אבל נראה שאנחנו לא מסוגלים או לא רוצים לעשות את זה.

אני מתייחס למצב המשונה הזה כ"מתח פני השטח" שלנו. זה המתח בין מה שאנחנו יודעים על המשבר עמו אנחנו מתמודדים לקלות הדעת שבה אנחנו מרחיקים עצמנו ממנו.

מתח פני השטח שולט גם כשאנחנו טוענים שאנחנו מתמודדים עם הרס המערכות תומכות החיים שלנו. אנחנו מתמקדים במה שאני מכנה מיקרו-צרכניות: סוגיות קטנטנות כמו קשיות פלסטיק וכוסות קפה במקום בכוחות המבניים העצומים שדוחפים אותנו אל עבר הקטסטרופה. אנחנו אובסיסיביים לשקיות פלסטיק. אנחנו מאמינים שאנחנו עושים לעולם טובה כשאנחנו קונים שקיות בד במקום, למרות שלפי אחד האומדנים הפגיעה הסביבתית של ייצור תיק מכותנה אורגנית שווה לזו שנגרמת מ-20,000 שקיות פלסטיק.

אנחנו מזדעזעים בצדק מתמונה של סוסים שהזנב שלו הסתבך במקלון אוזניים, אבל נראה שלא מזיז לנו החורבן של מערכות אקולוגיות ימיות שלמות שגורמת תעשיית הדיג. אנחנו מצקצקים, וממשיכים לאכול דגים ומאכלי ים על חשבון חורבן המערכות האקולוגיות.

חברה בשם סולטייר פאוור (Soletair Power) נהנתה מכיסוי תקשורתי נרחב הודות לטענתה שהיא "נלחמת בשינוי האקלים" בכך שהיא לוכדת פחמן דו חמצני שפולטים עובדי משרד. אבל יחידת שאיבת הפחמן שלה - מגדל של פלדה ואלקטרוניקה, שהעלות הסביבתית שלו גבוהה - מסירה רק 1 ק"ג של פחמן דו חמצני מדי שמונה שעות. האנושות מייצרת - בעיקר על ידי שריפת דלקים פוסיליים - כ-32 מיליארד ק"ג של פחמן דו חמצני באותו פרק זמן.

אני לא סבור שההתמקדות שלנו בפתרונות מיקרוסקופיים היא מקרית, גם אם היא לא מודעת. כולנו מומחים בלהשתמש בדברים הטובים שאנחנו עושים כדי להדחיק את הדברים הרעים. אנשים עשירים יכולים לשכנע את עצמם שהם "ירוקים" בגלל שהם ממחזרים, בשעה שהם שוכחים שיש בבעלותם בית שני (אולי הפגיעה הכי קשה שלהם בעולם החי, כיוון שיש לבנות בית נוסף שיאכלס את המשפחה שאת ביתה רכשו). ואני חושד שבמידה מסוימת, במעמקי התודעה, אנחנו מבטיחים לעצמנו שאם הפתרונות שלנו כה קטנים - לא יכול להיות שהבעיה כל כך גדולה.

אני לא אומר שהדברים הקטנים לא חשובים. אני אומר שאסור שהם יבואו על חשבון דברים חשובים יותר. גם דברים קטנים מחוללים שינוי, אבל לא גדול במיוחד.

"שמרו על אמריקה יפהפייה"

ההתמקדות שלנו ב"שטויות מיקרו-צרכניות" תואמת את האג'נדה התאגידית. המאמץ המכוון למנוע מאיתנו לראות את התמונה הגדולה החל ב-1953, עם קמפיין בשם "שמרו על אמריקה יפהפייה" (Keep America Beautiful). את הקמפיין יזמו יצרניות אריזות, שרצו להמשיך לגרוף רווחים מהחלפת מכלים רב-פעמיים במכלי פלסטיק חד-פעמיים. יותר מכל הם רצו להיפטר מחקיקה שהתעקשה שיש להשיב ולעשות שימוש חוזר בבקבוקי זכוכית. "שמרו על אמריקה יפהפייה" הסיט את האשמה על צונאמי פסולת הפלסטיק מהיצרניות שגרמו לו אל עבר משליכי הפסולת ("litter bugs", מונח שהם המציאו).

ההתמקדות התאגידית בהשלכת פסולת, שאותה מהדהדת התקשורת, מעוותת את הדרך שבה אנחנו מתייחסים לבעיות סביבתיות. לדוגמה, סקר עמדות ציבור שנערך לא מזמן בנוגע לזיהום נהרות גילה ש"פסולת ופלסטיק" היו הסיבה המרכזית שאנשים נקבו בה. במציאות, המקורות הכי גדולים לזיהום נהרות הם קודם כל חקלאות ואחריה ביוב. פסולת נמצאת בתחתית הרשימה. זה לא שפלסטיק לא חשוב. הבעיה היא שזה הסיפור היחיד שאנחנו מכירים.

ב-2004 חברת פרסום שעבדה עבור ענקית הנפט הבריטית BP, לקחה את הסטת האשמה הזו צעד אחד קדימה כשהמציאה את מחשבון טביעת הרגל הפחמנית. זו היתה חדשנות שימושית, אבל היא גם גרמה להסטת הלחץ הפוליטי מיצרניות הדלקים הפוסיליים אל עבר הצרכנים. חברות הנפט לא עצרו שם. הדוגמה הקיצונית ביותר שראיתי היתה בנאום ב-2019 של מנכ"ל חברת הנפט של (Shell) בן ואן-בורדן. הוא הורה לנו "לאכול מאכלים עונתיים ולמחזר יותר", ונזף פומבית בנהג שלו שקנה חבילת תותים בינואר.

השינוי הפוליטי הגדול של 50 השנים האחרונות, שאותו הניעו התאגידים, היה מעבר מניסיון להתמודד עם הבעיות שלנו בצורה קולקטיבית - להתמודדות איתם בצורה אינדיווידואלית. במילים אחרות, זה הפך אותנו מאזרחים לצרכנים. לא קשה לראות למה הובילו אותנו במורד הדרך הזו. כאזרחים, כשהתאחדנו ודרשנו שינוי פוליטי, היינו עוצמתיים. כצרכנים, אנחנו כמעט חסרי כוח לחלוטין.

בספרו "החיים והגורל" מספר וסילי גרוסמן שכשסטלין והיטלר היו בשלטון, "אחת התכונות האנושיות הכי מדהימות שהתגלו בתקופה הזו היתה צייתנות". האינסטינקט לציית, הוא אמר, היה חזק מהאינסטינקט לשרוד. כשאנחנו פועלים לבד ורואים עצמנו כצרכנים, אובססיביים ל"שטויות מיקרו-צרכניות" ולפריטי טריוויה שמטמטמים את השכל, גם כשקריסת המערכות האקולוגיות אורבת בפתח - אלו צורות של צייתנות. אנחנו מעדיפים להתמודד עם מותה של הציוויליזציה מאשר עם המבוכה החברתית שנגרמת מהעלאת סוגיות לא נעימות, והצרות הפוליטיות שמגיעות כשמביעים התנגדות לכוחות עוצמתיים. רפלקס הצייתנות הוא הפגם הכי גדול שלנו, השריטה במוח האנושי שמאיימת על חיינו.

קללת הג'מינו בהארי פוטר

מה נראה אם נשבור את "מתח פני השטח"? הדבר הראשון שנפגוש, שיציץ מן המעמקים, צריך להפחיד אותנו כמעט עד מוות. הוא נקרא צמיחה (growth). צמיחה כלכלית נתפסת בכל העולם כדבר חיובי. ממשלות מודדות את הצלחתן לפי מדד זה. אבל חשבו רגע על משמעות הדבר. נניח שהיינו מגשימים את היעד הצנוע, שאותו מקדמים מוסדות כמו קרן המטבע הבינלאומית והבנק העולמי - צמיחה גלובלית של 3% בשנה. המשמעות היא שכל הפעילות הכלכלית שאתם רואים כיום - והפגיעה בסביבה שהיא גורמת להן - מוכפלת בתוך 24 שנה. במילים אחרות, עד 2045. ואז תוכפל שוב עד 2069. ואז שוב עד 2093. זה כמו קללת הג'מינו ב"הארי פוטר ואוצרות המוות", שמכפילה את האוצרות בכספת של משפחת לסטריינג', עד שהם מאיימים למחוץ את הארי וחבריו למוות. כל המשברים שאנחנו עמלים למנוע כיום יהיו קשים פי שניים כשהפעילות הכלכלית תוכפל, ואז שוב, ואז שוב.

האם כבר הגענו לתחתית? בשום פנים ואופן לא. קללת ג'מינו היא רק תוצר אחד של הדבר שאנחנו מעזים להזכיר רק לעתים נדירות. מילה שכמעט הפכה לטאבו: קפיטליזם.

רוב האנשים מתקשים להגדיר את השיטה ששולטת בחיינו. אבל אם לוחצים עליהם, קרוב לוודאי שימלמלו משהו על עבודה קשה ויזמות, קנייה ומכירה. כך רוצים שנבין אותה מי שמרוויחים מהתחרות. במציאות, העושר האדיר שהצטבר הודות לקפיטליזם לא הושג בצורה הזו, אלא באמצעות ביזה, מונופולים ורדיפת רנטות (rent seeking), מונח שטבע הכלכלן גורדון טאלוק שמשמעותו נטילת נתח גדול יותר מעוגה קיימת, במקום הגדלה של העוגה, ניסיון להרוויח יותר כסף בלי לייצר משהו (בתמורה), והעושר הזה עובר בירושה.

לפי אחד האומדנים במהלך 200 שנה גזלו הבריטים מהודו סכום השקול ל-45 טריליון דולר של ימינו. הם השתמשו בכסף הזה לממן את התיעוש בבריטניה והקולוניזציה של עמים אחרים, שאת העושר שלהם בזזו בתורם.

הביזה פועלת לא רק בציר הגיאוגרפי, אלא גם בציר הזמן. בריאותן של הכלכלות כיום מסתמכת על גזילת עושר הטבע מהדורות הבאים. זה מה שעושות חברות הנפט, שמנסות להסיח את דעתנו עם שטויות מיקרו-צרכניות ומחשבוני טביעת רגל פחמנית. גניבה שכזו מהעתיד היא המנוע של הצמיחה הכלכלית. במונחים סביבתיים, קפיטליזם (שנשמע כה הגיוני כשמסביר אותו כלכלן מיינסטרים), הוא לא פחות מתרמית פירמידה.

האם זה שורש הבעיה? לא. קפיטליזם הוא רק האמצעי בדרך להשגת מטרה גדולה יותר. עושר. זה לא באמת משנה כמה ירוקים אתם חושבים שאתם. הסיבה המרכזית להשפעה הסביבתית שלכם אינה הגישה שלכם, לא האופן שבו אתם צורכים ולא הבחירות שאתם מבצעים. זה הכסף שלכם. אם יש לכם עודף כסף - אתם מוציאים אותו. אתם אולי מצליחים לשכנע את עצמכם שאתם מגה-צרכנים ירוקים, אבל במציאות אתם בסך הכל מגה-צרכנים. זו הסיבה שהפגיעה הסביבתית שגורמים לה העשירים, צדיקים ככל שיהיו, גדולה בהרבה מזו של כל האחרים. כדי למנוע התחממות של יותר מ-1.5 מעלות, המטרה של הסכמי האקלים, משמעה עלינו לפלוט לא יותר מ-2 טונות של פחמן דו-חמצני לשנה לאדם. ואולם המאיון העליון מייצר בממוצע 70 טונות לשנה לאדם. ביל גייטס, לפי הערכה אחת, פולט כמעט 7,500 טונות של פחמן דו-חמצני בשנה, בעיקר מטיסות במטוסים פרטיים. רומן אברמוביץ', לפי אותו חישוב, פולט כמעט 34 אלף טונות, בעיקר מהיאכטה הענקית שלו.

הבתים המרובים שהעשירים להפליא מחזיקים אולי מצוידים בפאנלים סולאריים, מכוניות-העל שלהם חשמליות, והמטוסים הפרטיים שלהם אולי אפילו מתודלקים בדלק ביולוגי - אבל השינויים האלה לא משנים בהרבה את השפעת הצריכה שלהם. במקרים מסוימים הם דווקא מגדילים אותה. המעבר לדלקים ביולוגיים החביבים על גייטס הוא אחד מהגורמים העיקריים להשמדת סביבה טבעית כיום, כי יערות נכרתים כדי לייצר שבבי עץ ודלק נוזלי, וקרקעות נהרסות כדי להפיק ביו-מתאן.

ההשפעה הפוליטית מזיקה אף יותר

גרועה מההשפעה הישירה של העשירים על הסביבה היא השפעתם הפוליטית והתרבותית, שמונעת שינוי אמיתי. ההשפעה התרבותית מתבססת על סיפור האגדה המהפנט שלהם. הקפיטליזם משכנע אותנו שכולנו מיליונרים בפוטנציה. זה מה שגורם לנו לסבול את השיטה. במציאות יש אנשים שהם עשירים להחריד בגלל שיש אנשים אחרים שהם עניים: עושר עצום בנוי על ניצול. ואם כולנו ניהפך למיליונרים, כדור הארץ יעלה בעשן כהרף עין. סיפור האגדה על התעשרות לכולם הוא מה שמבטיח את הצייתנות שלנו.

האמת הקשה היא שכדי למנוע אסון אקלימי ואקולוגי עלינו לשטח את עקומת העושר. צריך לשקול את הרעיון של הפילוסופית הבלגית אינגריד רוביינס, "לימיטריאניזם" - הגבלתיות. כמו שיש קו עוני שאף אחד לא צריך ליפול מתחתיו, צריך להיות קו עושר שאף אחד לא צריך לעלות מעליו.

העניים משלמים הרבה יותר

מה שאנחנו צריכים הוא לא מס פחמן, אלא מס עושר. לא מפתיע שענקית הנפט אקסון מוביל תומכת במס פחמן. זו קשקשת מיקרו-צרכנית, כלומר התמקדות בנושאים זעירים כמו שימוש בקשיות פלסטיק וכוסות חד-פעמיות, שמסיח את תשומת לבנו מהכוחות המבניים האדירים שמוליכים אותנו לאסון. מס הפחמן נוגע להיבט אחד מרבים של משבר הסביבה, ומעביר את האחריות מהאשמים העיקריים לכלל הציבור. הוא גם רגרסיבי מאוד - העניים משלמים הרבה יותר מהעשירים.

מס עושר קולע ללב העניין. הוא צריך להיות גבוה דיו כדי לשבור את מעגל צבירת העושר וחלוקתו מחדש למעטים. מס עושר יוכל להעלות אותנו על נתיב אחר לגמרי: בכדור הארץ אין די מרחב אקולוגי או פיזי שבו לכל אחד יהיו מותרות אישיים, אך יש די לספק מותרות ציבוריים: פארקים נהדרים, בתי חולים, בריכות שחייה, גלריות אמנות, מגרשי טניס ומערכות תחבורה, מגרשי משחקים ומרכזי קהילה. לכל אחד מאיתנו יהיה מקום קטן משלו - פרטיות מספקת - אבל כשנרצה לפרוש כנפיים, לא נצטרך לגזול משאבים מאחרים.

כשאנחנו מסכימים להמשך ההרס של מערכות החיים שלנו, אנחנו בעצם מספקים את שאיפותיהם של האולטרה-עשירים והתאגידים רבי העוצמי שהם שולטים בהם. אנחנו לכודים בשטויות וקטנוניות, ומעניקים להם רישיון חברתי לפעול.

נוכל לשרוד רק אם נפסיק להסכים לשתף פעולה. מקדמי הדמוקרטיה במאה ה-19 ידעו זאת, הסופרג'יסטיות ידעו זאת, גנדי ידע זאת, מרטין לותר קינג ידע זאת. המפגינים שדורשים שינוי מערכת הבינו את האמת היסודית. חברי המרד בהכחדה, פריידיז פור פיוצ'ר וגרין ניו דיל רייזינג והתקוממויות אחרות נגד הקריסה הסביבתית המערכתית הם אנשים, בעיקר צעירים, שמסרבים להסכים. מה שהם מבינים הוא הלקח החשוב ביותר של ההיסטוריה: עתידנו תלוי באי ציות.

ג'ורג' מונביוט, צבירת העושר הורגת את כדור הארץ - הגיע הזמן למרוד בה, תרגום: שירה מייקין, פורסם [בדה מרקר](#), 31 אוקטובר, 2021, במקור: [George Monbiot, Capitalism Is Killing The Planet - It's Time To Stop Buying Into Our Own Destruction, The Guardian, 30 Oct. 2021](#)